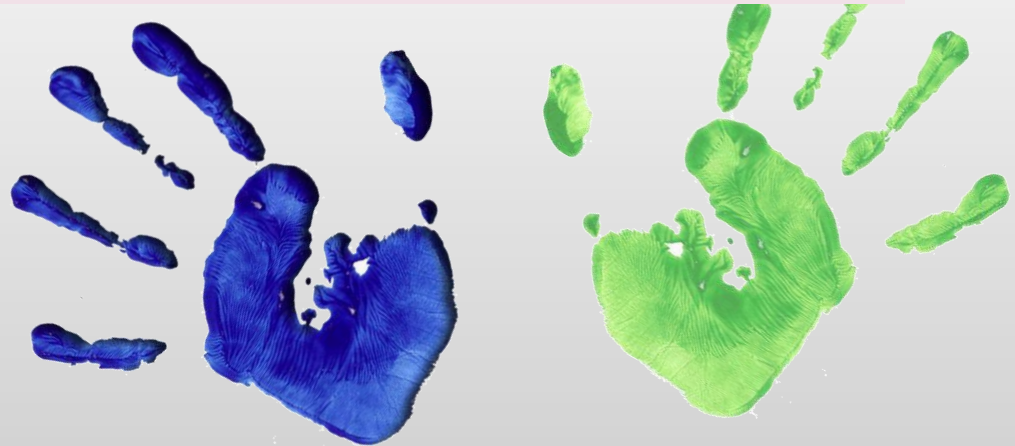

Η αξιοποίηση του ιχνογραφήματος του προνηπίου στην πρώιμη ανίχνευση ειδικών εκπαιδευτικών δυσκολιών

Συμεωνίδου Λίνα
Ειδική παιδαγωγός Med. στο
Α2 ΚΕΣΥ Θεσσαλονίκης
Κλινική ψυχολόγος
Οικογενειακή ψυχοθεραπεύτρια

Παραδοχές που είναι καλό να έχουμε στο νου μας

Οι έρευνες έχουν δείξει ότι:

- Μέσα στο εύρος μιας ίδιας ηλικιακής βαθμίδας οι αποκλίσεις από το μέσο όρο είναι ιδιαίτερα σημαντικές.
- Η μεταβλητότητα ανάμεσα σε παιδιά της ίδιας ηλικίας είναι πολύ μεγαλύτερη από την εξελικτική μεταβλητότητα!

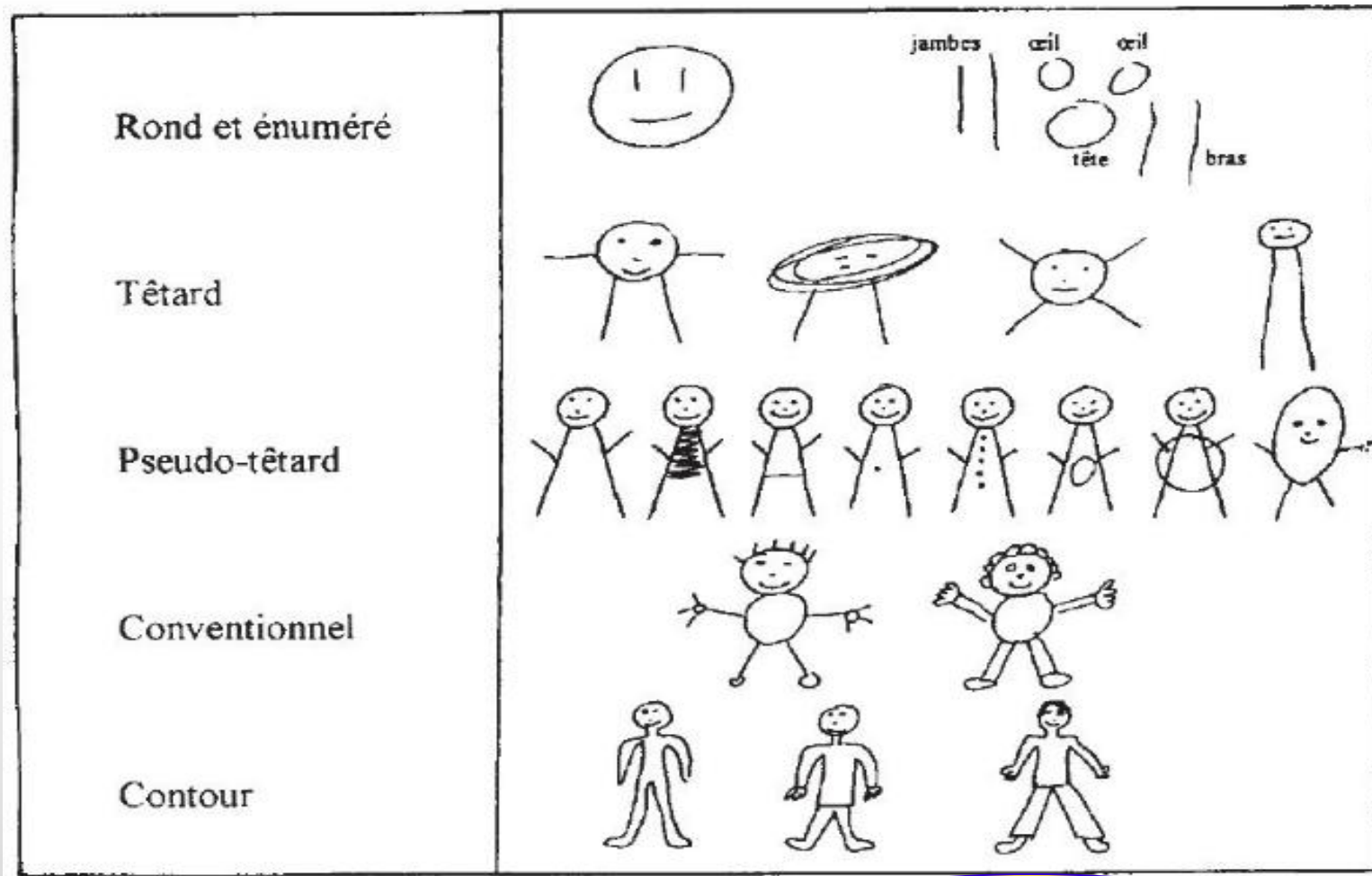

Διάκριση σταδίων παιδικού σχεδίου:

- Καθορισμένες και σταθερές περίοδοι με διαδοχή και αναγκαία τάξη; ➡ **ΟΧΙ!**
- Υπαναχωρήσεις σε προηγούμενα στάδια και άλματα σε επόμενα **μπορεί να συνυπάρχουν** στο ίδιο σχέδιο.

Πολύ συνοπτικά και σχηματικά...

René Baldy, 2009

(...Σχετικά...) Ορόσημα

4 ΕΤΩΝ

Ζωγραφίζει ένα άτομο με δύο έως τέσσερα μέρη σώματος (κεφάλι, πόδια, μάτια)

5 ΕΤΩΝ

Ζωγραφίζει έναν άνθρωπο με το σώμα και τα μέλη (χέρια, μύτη, στόμα, κορμός, πατούσες)

Μεταξύ 4 και 5 ετών, οι άνθρωποι και τα αντικείμενα που ζωγραφίζει το παιδί «πετούν στο διάστημα»! Μπορεί να είναι δίπλα δίπλα, χωρίς να συνδέονται απαραίτητα μεταξύ τους μέσω ενός ενιαίου θέματος. Αυτό θα συμβεί μεταξύ 5 και 6 χρονών.

4 χρονών

5 χρονών

Τα προνήπια διανύουν

τη μεταβατική διαδρομή ανάμεσα στο στάδιο του «**αποτυχημένου ρεαλισμού**» *(ή άστοχου ή τυχαίου)* και στο στάδιο του «**συμβολικού ρεαλισμού**» (3,5 έως 5 ετών).

3,6 χρονών: εμφάνιση του «ανθρώπου-γυρίνου» Baldy (2009)

Τα κυκλικά μοτίβα του προηγούμενου σταδίου γίνονται ανθρωπάκια με μαλλιά, δυο πόδια και δύο χέρια, που εκβλαστάνουν ακτινοβολώντας από τον κεντρικό κύκλο!

Η εμφάνιση αυτής της ανθρώπινης μορφής συμπίπτει με την ανάδυση του «εγώ» στον προφορικό λόγο του παιδιού!

Ιδιαίτερα, ο κύκλος μπορεί να χρησιμοποιηθεί εξίσου και για να αναπαραστήσει χέρια, πόδια, μύτη, σώμα, μάτια και κεφάλι.

Τι χρειάζεται να προσέξουμε

- την **προσθήκη ματιών**, αφού έτσι δηλώνεται η ανάδυση του βλέμματος που «κινεί» το πρόσωπο καθώς και η ματιά και αναγνώριση των αντικειμένων και των Άλλων!
- το **κλείσιμο του κύκλου!**
- τη **διαφοροποίηση** των ανθρώπινων μορφών

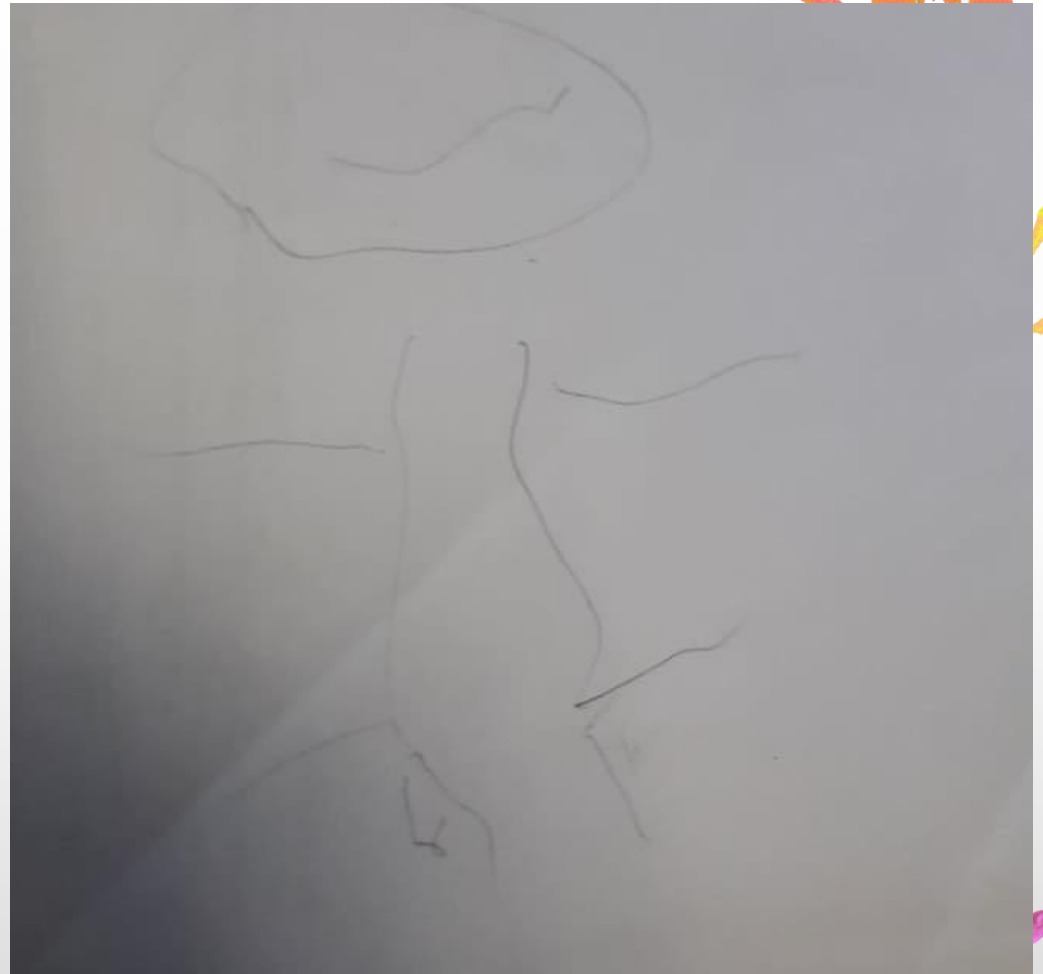

Σε ένα
προνήπιο
αναμένουμε
περίπου
αυτό τον
άνθρωπο –
γυρίνο.

Στους πρώτους
μήνες του 4^{ου}
έτους
αναμένεται να
εμφανιστεί η
πρώτη
απεικόνιση του
θώρακα

Από ένα
προνήπιο
αναμένουμε
επίσης:

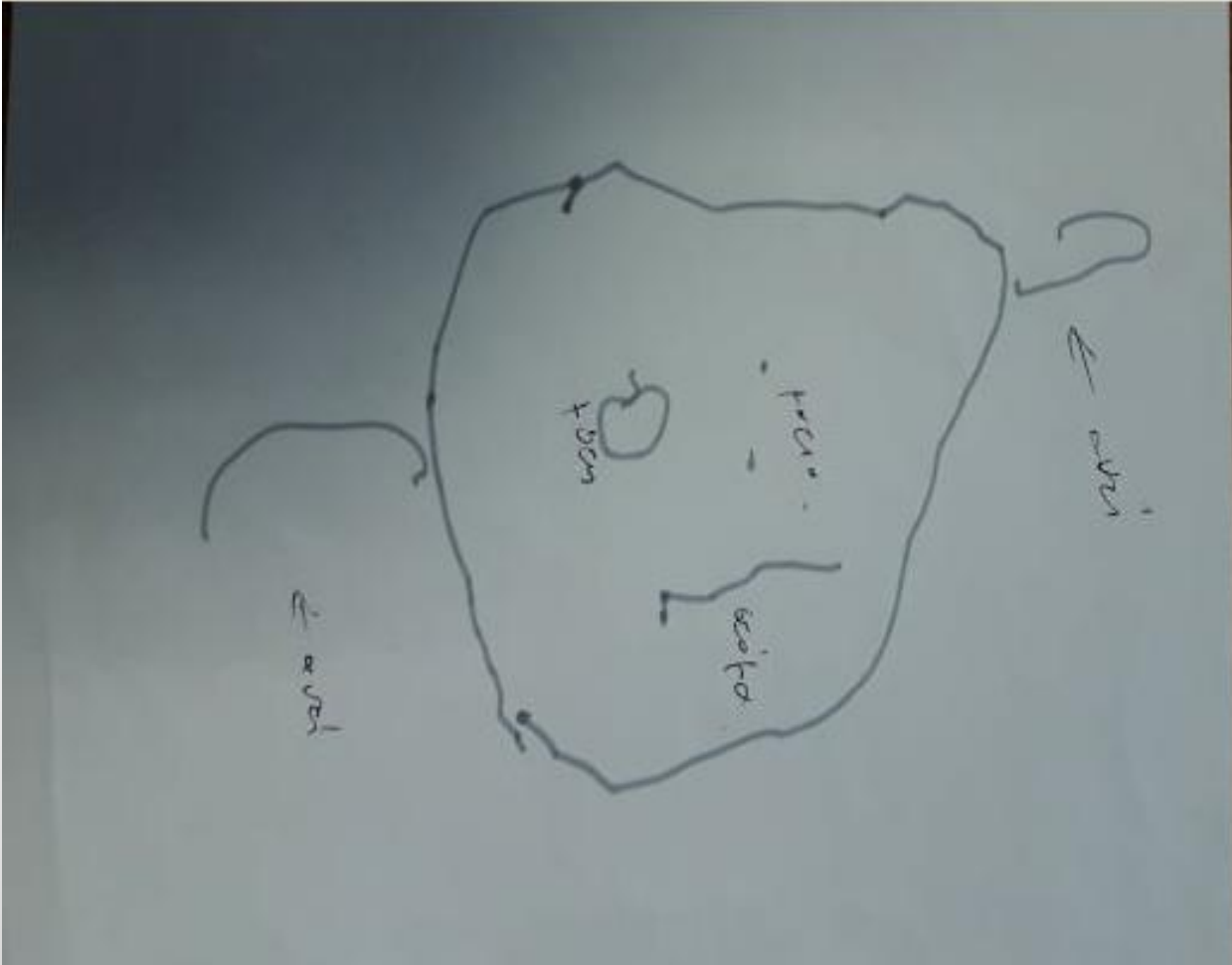
- Να επιθυμεί να ζωγραφίσει και να αντλεί ικανοποίηση και χαρά από την ενασχόλησή του!
- Να αποδίδει νόημα στη ζωγραφιά του: να ονομάζει τα σχέδιά του και να περιγράφει ενέργειες ή καταστάσεις: πχ. εδώ είναι η μαμά που μου αγόρασε ένα παιχνίδι.
- Να προσπαθεί να αποτυπώσει συμβολικά αυτό που γνωρίζει ή αυτό που επιθυμεί και όχι την ακριβή αναπαράσταση του.

- Ένα παιδί 4 ετών που αρνείται ή που δεν παράγει ένα ιχνογράφημα αντίστοιχο με το αναπτυξιακό του στάδιο,
  - αν και έχει τον κατάλληλο υλικό εξοπλισμό (χαρτί, χρώματα, μολύβι) και
  - αν και γνωρίζει τον τρόπο να παράγει ένα σχέδιο,
τότε μπορεί να παρουσιάζει ήπιες αναπτυξιακές διαταραχές σε ό,τι αφορά τη λεπτή κινητικότητα και τον οπτικοκινητικό του συντονισμό.

Διάχυτες αναπτυξιακές διαταραχές (αυτιστικό φάσμα)

Σχέδιο παιδιού με αυτισμό:

- Αργή εξελικτική πορεία του σχεδίου: Η απεικόνιση ενός ανθρώπου παραπέμπει και παραμένει περισσότερο στον άνθρωπο –γυρίνο (ίσως κάποια από τα χαρακτηριστικά να παραλείπονται)
- Οι ανθρώπινες φιγούρες διαφέρουν ελάχιστα μεταξύ τους
- Τα χρώματα δε φαίνεται να είναι αναγκαία (μονοχρωματικές ζωγραφιές)
- Σχεδίαση κυρίως κυκλικών γραμμών – σχημάτων (επαναλαμβανόμενη κίνηση)
- Μπορεί να καλύπτουν ολόκληρη τη σελίδα χωρίς να αφήνουν κανένα κενό
- Κατάργηση του πλαισίου

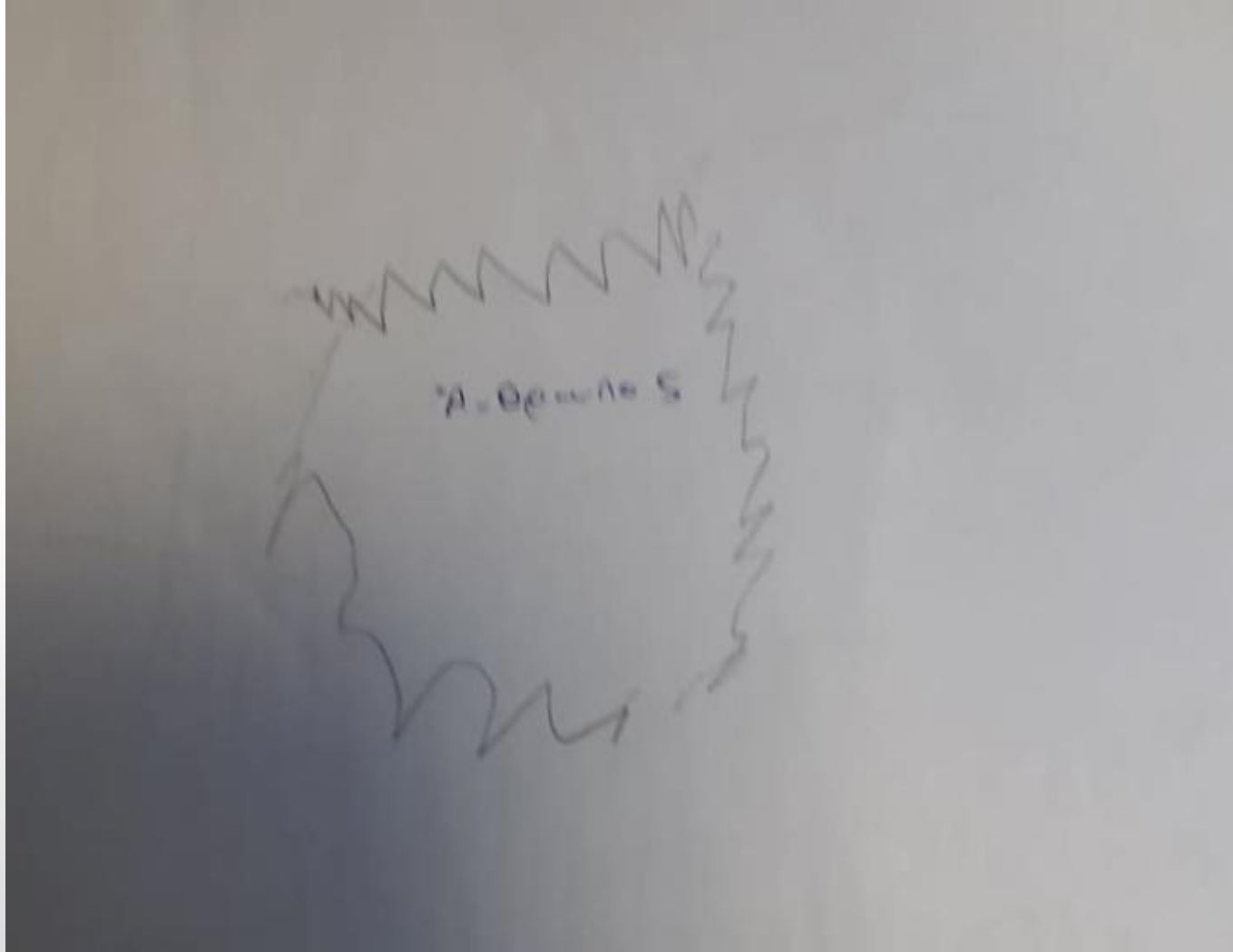

Ειδικότερα:

Η ανάλυση των ζωγραφιών αυτιστικών παιδιών καταδεικνύει:

- ένα πιο πρωτόγονο ανθρώπινο σώμα,
- μικρό μέγεθος ανθρώπου σε σχέση με τη διαθέσιμη γραφική επιφάνεια,
- πολύ μεγάλα σχεδιασμένα στόματα που αντανακλούν τις δυσκολίες της επικοινωνίας
- γυμνούς ανθρώπους χωρίς συνεχή και συνεκτικά μέλη,
- τοποθετημένους συχνότερα στην αριστερή πλευρά της επιφάνειας A4 (ροπή προς τη μητέρα)
- οι οποίοι φαίνεται να επιπλέουν
- και πιθανόν δημιουργούν στο θεατή μια αγωνία πτώσης.

Σχέδιο παιδιού με αυτισμό υψηλής λειτουργικότητας

- Το σχεδιαστικό ταλέντο ορισμένων αυτιστικών παιδιών έχει θεωρηθεί ως αντισταθμιστικό προϊόν, κατά κάποιον τρόπο, των γλωσσικών δυσκολιών τους (Arnheim 1980, Paine 1981, Selfe 1977, 1983)

Σχέδιο παιδιού με αυτισμό υψηλής λειτουργικότητας: «οι σοφοί καλλιτέχνες»

- ζωγραφιές με κάθε λεπτομέρεια (ειδητική μνήμη), κυρίως αντικείμενων (πχ. κτίρια).
- έμφαση στις λεπτομέρειες σε σχέση με το περίγραμμα (θεωρία της κεντρικής συνοχής)
- στερεοτυπικό ρεπερτόριο στη ζωγραφική θεματολογία λόγω της στερεοτυπίας που διακρίνει στη ρουτίνα των δραστηριοτήτων τους, των εμμονών και των συγκεκριμένων ενδιαφερόντων τους.

Σχέδιο παιδιού με υπερκινητικότητα

- Χαρακτηρίζεται από αδρή ζωγραφική, από έλλειψη προσοχής στις λεπτομέρειες, από έντονες και βιαστικές γραμμές, συχνά ημιτελείς.
- Τα υπερκινητικά παιδιά, μπορεί να μουτζουρώσουν ή να σκίσουν το σχέδιο τους μετά την ολοκλήρωσή του, υποδεικνύοντας είτε την έλλειψη ικανοποίησης από το έργο τους, είτε την έντονη παρόρμησή τους, είτε το γεγονός πως δε διαθέτουν την υπομονή να το διορθώσουν.

Σχέδιο παιδιού με νοητική ανεπάρκεια:

- Απουσία μελών του σώματος
- Υπερβολική απλοποίηση
- Ανεπαρκείς αναλογίες-αναφορές στον πραγματικό κόσμο
- Κατάργηση πλαισίου
- Έλλειψη οργάνωσης στο χαρτί
- Απουσία του «**παραπάνω**» (σταδιακή προσθήκη στοιχείων) και του «**αλλιώς**» (μορφολογία και τύποι των ανθρώπων που ζωγραφίζει το παιδί)!

Βιβλιογραφία

- Η ψυχολογία του παιδικού σχεδίου, Γκλυν Τόμας & Ανζελ Σιλκ, εκδ. Καστανιώτη, 1997
- Πώς να ερμηνεύσουμε τα παιδικά σχέδια, Εύη Κρότι & Αλμπέρτο Μάνι, εκδ. Καστανιώτη 2003
- Το παιδικό ιχνογράφημα. Παύλος Κυριακίδης, εκδ. Επτάλοφος, 2008
- Η χρήση του παιδικού ιχνογραφήματος ως ψυχοδιαγνωστικό εργαλείο προσέγγισης της ψυχολογίας παιδιών & εφήβων» Μαυράκης Χριστόγιαννος, Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης Τομ. 8, 2018
- Correlations between the Drawing Process in Autistic Children and Developmental Indexes Magda Di Renzo, Chiara Marini, Federico Bianchi di Castelbianco, Lidia Racinaro and Monica Rea , Journal of Psychology & Psychotherapy, 2017, 7:2 DOI: 10.4172/2161-0487.1000291
- Comment les enfants avec syndrome d' Asperger dessinent, [René Pry](#), Dans [Enfance 2005/1 \(Vol. 57\)](#), pages 83 à 94
- Le dessin du bonhomme chez des enfants autistes : quatre études de cas à l'association burkinabè d'accompagnement psychologique et d'aide à l'enfance, Wendpanga Daniel OUEDRAOGO, 2015
- Le dessin idéographique chez l'enfant normal et chez le déficient intellectuel, [A. Guillain C. Charpentier R. Durand](#) [Enfance, 1970, 23-3-5](#) pp. 397-416

Ευχαριστώ για την προσοχή σας!

